

Dabas interešu aizsardzības rīkkopa

Bioloģiskās daudzveidības zudums, dabas
aizsardzība un ES dabas aizsardzības stratēģija

Contents

Daba ir svarīga, jo...	3
Mēs zaudējam dabu ātrāk nekā jebkad agrāk...	4
Bioloģiskās daudzveidības zuduma sekas jau ir jūtamas	5
Ja šī tendence nemainīsies, sekas kļūs vēl spēcīgākas	6
Bet vai tam ir kāda nozīme?	7
Tad kāpēc mēs zaudējam bioloģisko daudzveidību?	8
Vēlos uzzināt vairāk par saikni ar klimata pārmaiņām	9
Vai cilvēki to zina?	10
Kā mēs šo zudumu varam apturēt?	11
Vai ir kādi labi piemēri, kam sekot?	12
Ko Eiropa dara, lai atrisinātu šo problēmu?	13
Ko es personīgi varu darīt?	14

Daba ir svarīga, jo...

- ✘ bioloģiskā daudzveidība ir pamatā visai dzīvībai uz Zemes;
- ✘ bioloģiskās daudzveidības zaudēšana nozīmē dzīvībai svarīgo "pakalpojumu" zaudēšanu, no kuriem ir atkarīgas visas sabiedrības;
- ✘ ekosistēmas un augsne absorbē oglekli un palīdz mums ierobežot klimata pārmaiņu ietekmi.

Bioloģiskā daudzveidība ir dzīvības dažādība uz Zemes. Dzīvības matērija padara dzīvību iespējamu – tā attīra ūdeni, ko mēs dzeram, apputeksnē labību, attīra gaisu, ko elpojam, regulē klimatu, saglabā augsnes auglību, nodrošina mums zāles, kā arī daudzus pamatelementus rūpniecībai.

Ekosistēmas sniedz būtiski svarīgu atbalstu, kas uztur mūsu dzīvības uzturēšanas sistēmu. Iznīcinot bioloģisko daudzveidību, mēs iznīcinām šo sistēmu un zāgējam zaru, uz kura paši sēžam. Bojātas ekosistēmas ir vājākas un mazāk spēj pretoties ekstrēmiem apstākļiem un jaunām slimībām. Savukārt labi līdzsvarotas ekosistēmas mūs aizsargā pret neprognozētām katastrofām un, ja izmantojam tās ilgtspējīgi, sniedz daudzus lieliskus risinājumus neatliekamām problēmām.

Ir daudz iemeslu, kāpēc mums ir vajadzīgas ekosistēmas un bioloģiskā daudzveidība. Papildus tām piemītošajai vērtībai un nemateriālajiem labumiem, ko tās sniedz (piemēram, garīgā bagātināšanās un estētiskā vērtība), ekosistēmas veido pamatu visām ekonomikām un sabiedrībām. Tās rada būtiski svarīgu infrastruktūru, kas nosaka mūsu labklājību un eksistenci.

Zaudēt bioloģisko daudzveidību ir bīstami. Šāds zaudējums ir...

- ✘ **klimata** problēma, jo ekosistēmu un augsnes iznīcināšana un bojāšana paātrina globālo sasilšanu;
- ✘ **uzņēmējdarbības** problēma, jo dabas kapitāls nodrošina būtiski svarīgus resursus rūpniecībai;
- ✘ **drošības** problēma, jo dabas resursu zaudēšana, īpaši jaunattīstības valstīs, var izraisīt konfliktus;
- ✘ **pārtikas nodrošinājuma** problēma, jo apputeksnētājiem un augsnes organismiem ir būtiski svarīga loma mūsu pārtikas sistēmā;
- ✘ **veselības** problēma, jo daba uzlabo gaisa, ūdens un augsnes kvalitāti, samazina pakļautību piesārņotāju iedarbībai un atdzesē mūsu pilsētas;
- ✘ **ētiska** problēma, jo bioloģiskās daudzveidības zudums visvairāk skar nabadzīgākos cilvēkus, tā pastiprinot nevienlīdzību, kā arī
- ✘ **paaudžu** problēma, jo mēs atņemam saviem pēcnācējiem pamatu pilnvērtīgai dzīvei, un
- ✘ **morāla** problēma, jo mums nevajadzētu iznīcināt dzīvu planētu.

Daba ir visu ANO ilgtspējīgas attīstības mērķu pamatā:

... tā ir pamatā sabiedrībai un nodrošina mūsu ekonomiku.

Attēls no https://www.stockholmresilience.org/images/18_36c25848153d54bdba33ec9b/1465905797608/sdgs-food-azote.jpg

Mēs zaudējam dabu ātrāk nekā jebkad agrāk...

- ✘ Cilvēka darbību rezultātā planēta piedzīvo sesto masveida izzušanu, pakļaujot izzušanas riskam 1 miljonu sugu.
- ✘ Laika posmā no 1970. līdz 2014. gadam savvaļas dzīvnieku populācija pasaulē ir samazinājusies par 60 %.
- ✘ Bioloģiskā daudzveidība gan virs, gan zem zemes visos pasaules reģionos samazinās nepieredzētā ātrumā.
- ✘ Šis zaudējums ir cieši saistīts ar klimata pārmaiņām un ir daļa no vispārējās ekoloģiskās krīzes.

Visā pasaulē dabas **izzušanas līmeņi pašlaik ir aptuveni 100–1000 reižu augstāki nekā pirms cilvēces pastāvēšanas** sākuma. Šī ir lielākā izzušana kopš dinozauru izmiršanas. Aptuveni 42 % sauszemes dzīvnieku un augu sugu, kurām ir novērotas šādas tendences, populācija ir samazinājusies pēdējās desmitgades laikā.

Tropu meži tiek iznīcināti lielā ātrumā, katru gadu zaudējot platību, kas ir līdzvērtīga Grieķijai. Šādos mežos ir augstākie bioloģiskās daudzveidības līmeņi uz planētas. Mežu platības pasaulē pašlaik aptver tikai 68 % no teritorijas, ko tās aptvēra pirms rūpniecības laikmeta sākuma.

Ja globālā temperatūra paaugstināsies par 2°C, **izzudīs tropu koraļļu rīfi** un pusmiljards cilvēku zaudēs iztikas līdzekļus.

Augsne ir neticamas bioloģiskās daudzveidības avots – 25–30 % no visām uz Zemes dzīvojošajām sugām savu mūžu pilnībā vai daļēji pavada augsnē. **Augsnes bioloģisko daudzveidību** spēcīgi ietekmē cilvēka darbības. Zemes un augsnes degradācija Eiropas Savienībā un ārpus tās arvien vairāk samazina bioloģisko daudzveidību un ekosistēmu “pakalpojumus”, piemēram, tīra ūdens un uzturvielām bagātas pārtikas nodrošināšanu, oglekļa dioksīda uztveršanu un aizsardzību pret eroziju.

Kukaiņu skaita samazināšanās ir īpaši izteikta. Kukaiņi ir svarīgi, jo no tiem pārtiek lielāki dzīvnieki, piemēram, putni, sikspārņi, rāpuļi, abinieki un zivis. Ja šis pārtikas avots tiktu zaudēts, visiem minētajiem dzīvniekiem būtu jāmirst badā. Kukaiņi arī nodrošina “pakalpojumus”, piemēram, apputeksnēšanu, kaitīgo organismu apkarošanu un barības vielu apriti.

Saskaņā ar pētījumu, kas 2018. gadā veikts par lietusmežiem Puertoriko, kopš 20. gs. astoņdesmitajiem gadiem zaudēti 78–98 % zemē barību meklējošo un mežu platībās mītošo **posmkāju** biomasas, zaudējot aptuveni 2,5 % gadā. Šī samazinājuma tiešā ietekmē tajos pašos apgabalos samazinās arī putnu, varžu un ķirzaku skaits.

2019. gadā pārskatā par 73 vēsturiskajiem ziņojumiem saistībā ar kukaiņu skaita samazināšanos secināts, ka, ņemot vērā pašreizējos samazināšanās līmeņus, tuvākajās desmitgadēs pasaulē izzudīs 40 % kukaiņu sugu.

Cieš arī jūras, un pašlaik visā pasaulē okeānos ir vairāk nekā 400 “mirušo zonu”, kas radušās galvenokārt tāpēc, ka okeānos nonāk mēslošanas līdzekļu notece.

Mitrāju platības Eiropas rietumu, centrālajā un austrumu daļā kopš 1970. gada ir samazinājušās par 50 %, savukārt pēdējās desmitgades laikā samazināšanās ir skārusi 71 % zivju un 60 % abinieku sugu. Rietumu un Centrāleiropā, kā arī Austrumeiropas rietumu daļā pašlaik apdraudēti ir vismaz 37 % saldūdens zivju un aptuveni 23 % abinieku.

Saites:

<https://ipbes.net/news/ipbes-global-assessment-preview>

Eiropas Koku sarkanā grāmata

<https://www.iucn.org/news/species/201909/over-half-europes-endemic-trees-face-extinction>

Vācijas pētījums par kukaiņiem ([Hallmann et al., 2017](#)).

Puertoriko pētījums ([Lister un Garcia, 2018](#))

Apvienotās Karalistes pētījums

https://www.somersetwildlife.org/sites/default/files/2019-11/FULL%20AFI%20REPORT%20WEB1_1.pdf

2019. gada pētījums

https://www.insect-respect.org/fileadmin/images/insect-respect.org/Rueckgang_der_Insekten/2019_Sanchez-Bayo_Wyckhuys_Worldwide_decline_of_the_entomofauna_A_review_of_its_drivers.pdf

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0006320718313636>

Bioloģiskās daudzveidības zuduma sekas jau ir jūtamas

- ✘ Bioloģiskās daudzveidības zuduma dēļ samazinās daudzi “pakalpojumi”, ko mums sniedz daba.
- ✘ Tie ietver dzīvotņu saglabāšanu, apputeksnēšanu, saldūdens daudzuma un kvalitātes regulēšanu, augsnes veidošanos, plūdu regulēšanu un oglekļa dioksīda piesaisti.

Saskaņā ar Pasaules Dabas fonda datiem **kopš 1970. gada pasaule ir zaudējusi 60 % no visām mugurkaulnieku savvaļas dzīvnieku populācijām**. Tas nozīmē, ka 50 gadu laikā vien ir izzudusi vairāk nekā puse putnu, zīdītāju, rāpuļu, abinieku un zivju.

Liela daļa tiek zaudēta ārpus Eiropas, tāpēc tā bieži paliek neregistrēta. Pēdējo 50 gadu laikā ir izzuduši vai izrauti 30–50 % mangrovju un iznīcināti gandrīz 50 % koraļļu rifu. Taču arī Eiropu ir skāruši lieli zaudējumi. Pētījumā, kas 2017. gadā veikts Vācijā, konstatēts, ka kopš 1990. gada lidojošo kukaiņu **biomasa** aizsargājamās teritorijās ir samazinājusies par 76 % jeb gandrīz par 3 % gadā.

Ja mēs neko nemainīsim, tas ietekmēs visu cilvēci. Lai apturētu bioloģiskās daudzveidības zudumu virs un zem zemes un pārstātu kaitēt dabai, ir vajadzīgas dziļas un transformējošas pārmaiņas. Pašlaik visvairāk tiek skarti cilvēki jaunattīstības valstu lauku kopienās, kuri savās ikdienas vajadzībās ir tieši atkarīgi no dabas, taču iespējamās sekas būs daudz plašākas.

Jautājums nav tikai par savvaļas dzīvnieku un augu zaudēšanu. Zaudējot bioloģisko daudzveidību, mēs zaudējam ekosistēmas “pakalpojumus”, ko daba sniedz par brīvu. Vienai ceturtajai daļai pasaules nabadzīgo cilvēku un vairāk nekā 90 % cilvēku, kas dzīvo galējā nabadzībā, daļu iztikas līdzekļu nodrošina meži, taču tropu meži ir viens no galvenajiem karstajiem punktiem bioloģiskās daudzveidības zaudēšanā.

Attīstītajā pasaulē, lai gan lauksaimniecības augu produkcijas kopējā vērtība kopš 1970. gada ir trīskāršojusies, citi dabas sniegtie ieguvumi (piemēram, augsnes organiskā oglekļa un apputeksnētāju daudzveidība) ir samazinājušies, apliecinot, ka šādi īstermiņa ieguvumi attiecībā uz produkciju nav ilgtspējīgi.

Augsnes degradācija jau ir samazinājusi ražīgumu gandrīz vienā ceturtajā daļā pasaules zemes platības. Eiropas savvaļas apputeksnētāju daudzveidība un pārpilnība strauji samazinās, un daudziem draud izzušana. Saskaņā ar Eiropas Koku sarkano grāmatu vairāk nekā pusei Eiropas endēmisko koku draud izzušana.

Sk. <https://www.iucn.org/tags/work-area/red-list>

https://wwf.panda.org/knowledge_hub/all_publications/living_planet_report_2018/

Ja šī tendence nemainīsies, sekas kļūs vēl spēcīgākas

- ✘ Bioloģiskās daudzveidības zudums rada izzušanas "domino efektu", kad vienas sugas zudums izraisa nākamo, kas savukārt izraisa nākamo...
- ✘ Saskaņā ar turpmākajiem zemes izmantošanas un klimata pārmaiņu scenārijiem vairāk nekā 5 miljardi cilvēku saskarsies ar augstāku ūdens piesārņojumu un nepietiekamu apūdeņošanu, lai nodrošinātu uzturu.
- ✘ Kad mēs kaitējam ekosistēmām, tās izdala oglekļa dioksīdu, nevis to uzglabā. Šādas atgriezeniskās reakcijas paātrina klimata pārmaiņu procesu.

Bioloģiskās daudzveidības zudums neļauj sasniegt ANO ilgtspējīgas attīstības mērķus. Jau pusi no 44 mērķuzdevumiem, kas saistīti ar nabadzību, badu, veselību, ūdeni, pilsētām, klimatu, okeānu un augsnes degradāciju, apgrūtina ievērojamas nelabvēlīgās tendences dabā un tās devumā cilvēkiem.

Viens no lielākajiem iemesliem satraukumam gan saistībā ar klimata pārmaiņām, gan ar bioloģiskās daudzveidības zudumu ir lūzumpunkti. Tie ir kritiski svarīgi sliekšņi, līdz kuriem nekad nevajadzētu nonākt, jo lūzumpunkta pārsniegšana var izraisīt plašas un straujas izmaiņas, kas maina visas sistēmas stāvokli. Pēc šādām izmaiņām ir grūti vai pat neiespējami atjaunot iepriekšējo situāciju, un tām var būt spēcīga nelabvēlīga ietekme. Viens no neseniajiem piemēriem ir Ņūfaundlendas mencu saimniecības sabrukums deviņdesmitajos gados, kad ilgstošas pārzvejas rezultātā mencu biomasa strauji samazinājās līdz 1 % no tās sākotnējā apmēra. Krājumu atjaunošanās ir gaidāma ne agrāk par 2030. gadu.

Ir konstatēti vairāki nozīmīgi lūzumpunkti pasaules vides situācijā, tostarp Grenlandes ledus slānis, Alpu ledāji, pārtuksnešotas augsnes un koraļļu rīfi. Pēc šādiem lūzumpunktiem atgriešanās iepriekšējā stāvoklī var vairs nebūt iespējama, izraisot pašstiprinošas atgriezeniskās reakcijas, kas rada vides sabrukuma risku.

Gandrīz vienai trešajai daļai koraļļu veidojošo rīfu, haizivju un tām līdzīgo sugu, kā arī vairāk nekā trešajai daļai jūras zīdītāju pašlaik draud izzušana.

Bioloģiskās daudzveidības zudums ir viens no konfliktu un migrācijas pamatcēloņiem, kas skar būtiski svarīgas intereses visās sabiedrībās. Un tas nesola neko labu uzņēmumiem. Saskaņā ar Pasaules Ekonomikas foruma ikgadējiem globālā riska ziņojumiem dabas kapitāla elementi, piemēram, gaiss, ūdens, augsne un bioloģiskā daudzveidība ir starpticamākajiem un spēcīgākajiem riskiem, kas var apdraudēt mūsu ekonomiku un sabiedrību.

Amerikāņu biologs Pauls Ērlis sugu zudumu reiz salīdzināja ar kniežu nesistemātisku izņemšanu no lidmašīnas spārna. Lidmašīna kādu laiku vēl varētu turpināt ceļu, taču vienā brīdī notiks katastrofa.

TOMĒR – viss vēl nav zaudēts! Mums vēl ir laiks pavērst bioloģiskās daudzveidības zudumu atpakaļ un saglabāt klimata pārmaiņas kontrolējamā līmenī, ja vien rīkosimies ātri un plašā mērogā! Mūsu lielākais izaicinājums ir laiks. Saskaņā ar jaunākajiem Klimata pārmaiņu starpvaldību padomes īpašajiem ziņojumiem turpmākie 10 gadi būs izšķiroši.

Saites

Pasaules Ekonomikas foruma Globālā riska ziņojums par 2020. gadu

<https://www.weforum.org/reports/the-global-risks-report-2020>

Vide Eiropā — stāvoklis un perspektīvas 2020 (SOER), Eiropas Vides aģentūra:

<https://www.eea.europa.eu/publications/soer-2020>

Bet vai tam ir kāda nozīme?

- ✘ Kopš pagājušā gadsimta septiņdesmitajiem gadiem cilvēce izmanto vairāk resursu, nekā Zeme gada laikā spēj saražot.
- ✘ Lai izpildītu prasības, ko mēs katru gadu izvirzām dabai, pašlaik būtu vajadzīgas 1,6 Zemes.
- ✘ Piekrastes dzīvotņu un aizsardzības zuduma dēļ līdz 300 miljoniem cilvēku jau saskaras ar augstāku plūdu un viesuļvētru risku.

Mūsu kopējā ietekme uz dabu ir nepieredzēta planētas vēsturē. Cilvēka darbība ir ievērojami mainījusi trīs ceturtdaļas sauszemes vides un divas trešdaļas jūras vides. 2019. gadā pārsnieguma diena – diena, kurā mēs esam izmantojuši vairāk resursu, nekā Zeme gada laikā spēj atjaunot, – bija 29. jūlijā.

Vairāk nekā viena trešā daļa zemes sauszemes platības un gandrīz trīs ceturtdaļas saldūdens resursu pašlaik tiek veltīti graudaugu vai lauksaimniecības dzīvnieku ražošanai.

Bioloģiskās daudzveidības zudums nozīmē, ka tiek zaudētas iespējas nākotnē, piemēram, iespēja izstrādāt jaunas zāles. Aptuveni 70 % no vēža zālēm ir vai nu dabas produkti, vai dabas iedvesmoti sintētiski produkti, un 4 miljardi cilvēku galvenokārt izmanto dabiskas zāles. Bioloģiskās daudzveidības zudums nozīmē zaudēt neskaitāmas zāles, pirms tās vēl tiek atklātas – neatgūstams zaudējums cilvēcei.

Tas ir svarīgi arī personīgā līmenī. Daba daudzus profilaktiskos un atjaunojošos veidos spēj ietekmēt veselību. Regulāra uzturēšanās dabā var samazināt stresu un veicināt fizisko aktivitāti, labvēlīgi ietekmējot noskaņojumu, koncentrēšanos un veselību, kā arī samazināt ar mazkustīgu dzīvesveidu saistītos riskus. Nesenie Konvencijas par bioloģisko daudzveidību un Pasaules Veselības organizācijas ziņojumi apstiprina, ka veselīgas ekosistēmas ir būtiski svarīgas slimību profilaksei un būtu jāuzskata par būtisku pīlāru izmaksu ziņā efektīvai veselības aprūpei.

Pat Eiropas lauksaimniecības sistēma ir kļuvusi par nozīmīgu bioloģiskās daudzveidības zuduma veicinātāju. Plaši izplatītā pesticīdu un mēslošanas līdzekļu izmantošana, augsnes erozija un dažādu koku mežu aizstāšana ar monokultūras plantācijām nelabvēlīgi ietekmē Eiropas ekosistēmas. Kad augsne degradējas, samazinās tās auglīgums, ir vajadzīga plašāka ķīmisko līdzekļu lietošana un augsne zaudē spēju noturēt ūdeni un piesaistīt oglekļa dioksīdu. Tā rezultātā plūdi kļūst biežāki un spēcīgāki, kā arī pieaug siltumnīcefekta gāzu emisijas.

Papildus spiedienam, ko mūsu pārtikas sistēma rada uz ūdeni, ekosistēmām un bioloģisko daudzveidību, aptuveni viena trešā daļa no visā pasaulē saražotās pārtikas tiek izšķērdēta. Tas veido aptuveni 1,3 miljardus tonnu gadā. Eiropas Savienībā tiek zaudēta vai izšķērdēta aptuveni piektā daļa saražotās pārtikas. Tas ir līdzvērtīgi 88 miljoniem tonnu pārtikas, kas izmaksā 143 miljardus EUR.

Saites

Bioloģiskā daudzveidība un veselība <https://www.cbd.int/health/stateofknowledge/>

Pārsnieguma diena <https://www.overshootday.org/>

Tad kāpēc mēs zaudējam bioloģisko daudzveidību?

- ✘ Bioloģiskās daudzveidības zudumu sekmē dzīvotņu zudums, pārmērīga izmantošana, klimata pārmaiņas, piesārņojums un invazīvas svešzemju sugas.
- ✘ Taču pamatā esošais cēlonis ir neilgtspējīga cilvēku darbība.
- ✘ Mūsu pieprasījums pēc jauniem resursiem veicina atmežošanu, maina zemes izmantošanas veidus un iznīcina dabiskas dzīvotnes visā pasaulē.

Galvenais klimata un ekoloģiskās krīzes cēlonis ir neilgtspējīgi ražošanas un patēriņa modeļi. Ekonomikas modeļa, kurā mēs izstrādājam, ražojam, izmantojam un pēc tam izmetam, nevis izmantojam atkārtoti vai pārstrādājam, kopējā ietekme ir radījusi neplānotus blakusefektus.

Saskaņā ar starptautisko ekspertu grupu resursu jautājumos **materiālu, degvielas un pārtikas ieguve ir iemesls aptuveni 90 % bioloģiskās daudzveidības zuduma** un pusei no visām siltumnīcefekta gāzes emisijām.

Mūsu patēriņa ekonomikas modelis bieži vien nozīmē, ka politiskā darba cikli un sabiedriskās un finanšu iestādes koncentrējas uz īstermiņa jautājumiem, neņemot vērā plašāku ietekmi ilgākā termiņā.

Klimata pārmaiņas jau ietekmē bioloģiskās daudzveidības zudumu, mijiedarbojoties ar citiem veicinošiem faktoriem un tos pastiprinot. Tās, visticamāk, arī palielinās citu bioloģiskās daudzveidības zuduma cēloņu ietekmi nākotnē. Temperatūrai turpinot celties, šādas sekas būs jo izteiktākas.

Eiropā galvenais bioloģiskās daudzveidības zuduma cēlonis ir zemes izmantošanas maiņa. Lauksaimniecības un mežsaimniecības prakses ir kļuvušas intensīvākas, izmantojot vairāk ķīmisku piedevu, mazākas atstarpes starp laukiem un graudaugu mazāku dažādību. Šāds dažādības trūkums nozīmē, piemēram, daudz mazāk kukaiņu un attiecīgi arī mazāk putnu. Arī ar ražošanu saistītās subsīdijas, kas priekšroku dod kvantitātei, nevis kvalitātei un dažādībai, ir nozīmīgs faktors.

Ievērojami paplašinājušās ir arī lielpilsētas un pilsētu rajoni, sablīvējot augsni un atstājot mazāku platību dabai. Kad lauksaimniecības zemes un pilsētu attīstība neatstāj vietu dabai, zūd bioloģiskā daudzveidība. Daudzi cilvēki un uzņēmumi neapzinās, kādā mērā mūsu sabiedrība ir atkarīga no bioloģiskās daudzveidības. Arī IKP kā galvenā ekonomiskās attīstības mērītāja izmantošana var slēpt mūsu ietekmes uz vidi kopējo apmēru.

Saites

<https://sdg.iisd.org/news/global-outlook-highlights-resource-extraction-as-main-cause-of-climate-change-biodiversity-loss/>

https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/27518/GRO_2019_SPM_EN.pdf?sequence=1&isAllowed

Vēlos uzzināt vairāk par saikni ar klimata pārmaiņām

- ✘ Ietekmes ziņā globālā bioloģiskās daudzveidības krīze nav neko labāka par klimata pārmaiņām.
- ✘ Bioloģiskās daudzveidības zudums un klimata krīze nav vienkārši savstarpēji saistītas, tās viena otru pastiprina.
- ✘ Taču bioloģiskās daudzveidības aizsardzība un ekosistēmu atjaunošana ir lielisks veids, kā mazināt klimata pārmaiņu sekas.

Klimata pārmaiņu situācija ir katastrofāla. Kā minēts Eiropas iestāžu pasūtītā prognozēšanas pētījumā, ko sagatavoja *ESPAS*, ar klimatu saistīti lēmumi noteiks ne tikai mūsu ekonomiku un sabiedrību nākotni, bet arī pašas cilvēces nākotni.

Taču tas vēl nav viss – klimata krīze spēcīgi ietekmē bioloģisko daudzveidību. Papildus tās ietekmei uz cilvēku labjutību **klimata pārmaiņas vājina ekosistēmas** un pastiprina citu bioloģiskās daudzveidības zuduma veicinātāju, tostarp dzīvotņu zuduma un sadrumstalotības, piesārņojuma, pārmērīgas izmantošanas un invazīvu svešzemju sugu, ietekmi.

Klimata pārmaiņas jau rada ievērojamas izmaiņas polārajās zemes un jūras ainavās un pastiprina mežu ugunsgrēkus, un savvaļas dzīvnieki cieš no augošanas temperatūras, kā rezultātā mainās polārās dzīvotnes un deg kontinenti. Jūras absorbē vairāk nekā 90 % no Zemes pārpalikušā siltuma, un, tām sasilstot, pasliktinās jūras dzīvnieku apstākļi un atmosfērā nonāk vairāk oglekļa dioksīda. Augošanas temperatūras rezultātā zālāji un savannas izzūd, pārtuksnešojas un degradējas ātrāk nekā jebkurš dzīvotņu veids uz planētas.

Savukārt šis bioloģiskās daudzveidības zudums arī nelabvēlīgi ietekmē klimatu. Tā vietā, lai uzglabātu oglekļa dioksīdu augsnē un biomasā, ekosistēmas tam ļauj atgriezties atmosfērā. Atmežošana palielina oglekļa dioksīda daudzumu atmosfērā, kas savukārt izraisa turpmāku bioloģiskās daudzveidības zudumu.

Tāpat bioloģiskās daudzveidības zudums un klimata pārmaiņas ir saistītas un savstarpēji atkarīgas parādības. Mēs nevaram pievērsties bioloģiskās daudzveidības zuduma problēmu risināšanai, nepievēršoties klimata pārmaiņām, un mēs nevaram pievērsties klimata pārmaiņām, vienlaikus nepievēršoties arī bioloģiskās daudzveidības zudumam un nerisinot ar to saistītās problēmas.

Taču labā ziņa ir tāda, ka bioloģiskās daudzveidības un ekosistēmu saglabāšana un atjaunošana var sniegt būtisku ieguldījumu klimata pārmaiņu risināšanā – pat tādā mērā, ka 30 % no klimata pārmaiņu mazināšanas mērķiem varētu sasniegt ar dabā rodamiem risinājumiem, piemēram, mežu, augsnes un mitrāju atjaunošanu. Rīcības maiņa un patēriņa modeļu, piemēram, pārmērīga gaļas patēriņa, ietekmēšana vēl vairāk samazinātu spiedienu gan uz bioloģisko daudzveidību, gan klimata pārmaiņām.

“Globālās tendences līdz 2030. gadam” (*ESPAS*, 2019)

https://espas.secure.europarl.europa.eu/orbis/sites/default/files/generated/document/en/ESPAS_Report2019.pdf

Klimata pārmaiņas un bioloģiskās daudzveidības zudums ir vienas monētas divas puses:

https://wwf.panda.org/our_work/climate_and_energy/climate_nature_future_report/

Vai cilvēki to zina?

Informētība par bioloģisko daudzveidību joprojām ir zema, taču tā uzlabojas

Tādi pētījumi kā 2019. gada maijā pieņemtais *IPBES* Vispārējais novērtējums par bioloģisko daudzveidību un ekosistēmu "pakalpojumiem", kā arī televīzijas programmas, piemēram, "Zilā planēta" palīdz radīt līdzsvaru.

2019. gada maijā publicētajā Eirobarometra aptaujā, kurā aptaujāti vairāk nekā 27 000 cilvēku visās dalībvalstīs, vairāk nekā 95 % respondentu piekrita, ka mums ir pienākums rūpēties par dabu un ka rūpes par dabu ir būtiski svarīgas klimata pārmaiņu mazināšanai. Aptuveni 93 % arī piekrita, ka mūsu veselības un labjutības pamatā ir daba un bioloģiskā daudzveidība. Arvien vairāk cilvēku sāk apzināties dabas un ekosistēmu pozitīvo lomu attiecībā uz veselību un pārtikas nodrošinājumu, uz klimata pārmaiņu mazināšanu un pielāgošanos tām, kā arī citus ieguvumus.

Lai gan starp dažādiem dalībniekiem, to skaitā uzņēmumiem, dažādiem pārvaldības līmeņiem vai iedzīvotājiem, veidojas virzība bioloģiskās daudzveidības jomā, vēl ne visi spēj vienoties, ka pastāv neatliekama vajadzība risināt bioloģiskās daudzveidības zuduma tiešos un netiešos veicinātājus.

Saite uz Eirobarometra aptauju

<https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/survey/getsurveydetail/instruments/special/surveyky/2194>

IPBES ziņojums <https://ipbes.net/news/ipbes-global-assessment-preview>

Kā mēs šo zudumu varam apturēt?

- ✘ Mums ir strauji jāsamazina oglekļa dioksīda emisijas un jāizmanto pieejamie risinājumi plašākā mērogā.
- ✘ Konvencijas par bioloģisko daudzveidību Pušu 15. konferencē, kas nākamgad notiks Ķīnā, ir jāpanāk vērienīga globāla vienošanās par bioloģiskās daudzveidības zuduma apturēšanu, kā paredzēts saskaņā ar Eiropas zaļo kursu.
- ✘ Gaidāmajā bioloģiskās daudzveidības satvarā laika posmam pēc 2020. gada dabai ir jāsniedz iespēja atgūties, veicot ātras un dziļi pārveidojošas izmaiņas.

Zinātnieki apgalvo, ka turpmākie 10 gadi būs izšķiroši. Ir vajadzīgas spēcīgas pārmaiņas veidā, kā mēs dzīvojam un veicam uzņēmējdarbību, sākot no enerģosistēmas un veida, kādā izmantojam zemi ēkām, pilsētām, transportam un pārtikai, un mums ir jātiecas sasniegt augsnes degradācijas neitralitāti līdz 2030. gadam un oglekļa dioksīda emisiju neitralitāti līdz 2050. gadam vai agrāk. Eiropas zaļais kurss ir ES atbilde uz šo krīzi.

Daudzi risinājumi jau pastāv, taču mums tie ir jāizmanto vairāk un daudz plašākā mērogā. Tie ir jāīsteno ātri, jāizmanto tīrāki energoresursi, jāsamazina atmežošana, labāk jāpārvalda zeme un jāpāriet uz ilgtspējīgu lauksaimniecību.

Mums ir ievērojami jāsamazina jaunas CO2 emisijas un jāsāk samazināt CO2 daudzumu atmosfērā. Fotosintēze, ko veic augi un planktons, ir vislabākā oglekļa dioksīda uzņemšanas tehnoloģija, kas mums ir pieejama, tāpēc mums ir jāaizsargā un jāatjauno ekosistēmas un jāaptur to pasliktināšanās. Un mums ir vajadzīga pāreja, kas nevienam nekaitē, lai novērstu situāciju, kurā cilvēkiem vairāk ir bail no ierosinātajiem pasākumiem nekā no klimata pārmaiņu sekām.

Lai Ķīna uzņemtos vadošo lomu pasaulē, Eiropai ir jāpārliedzina partneri par to, ka tā jau rīkojas bioloģiskās daudzveidības labā savā teritorijā un ārpus tās.

Rūpes par bioloģisko daudzveidību ir jāņem vērā visu līmeņu politiskajos lēmumos – no lopkopības un lauksaimniecības līdz valsts plāniem enerģētikas un transporta jomā. Lai pārveidotu civilizāciju un ekonomiku nolūkā to padarīt ilgtspējīgāku, ir nepieciešama plašāka domāšana un visaptverošāka pieeja sociālajai politikai.

Uzņēmumi sāk saprast, ka viņi ir atkarīgi no dabas resursiem, lai iegūtu pārtiku, šķiedras un būvmateriālus. Ekosistēmas apputeksnē graudaugus, filtrē ūdeni, veicina atkritumu sadalīšanos un regulē klimatu. Dabas zaudēšana uzņēmumiem rada tūlītējas izmaksas attiecībā uz darbības riskiem, piegādes ķēžu nepārtrauktību, atbildības riskiem, kā arī riskiem, kas saistīti ar reputāciju, tirgus daļu un finansēm.

Vadošie uzņēmumi šos riskus atzīst, taču šāda izpratne vēl nav plaši izplatīta, jo bieži trūkst zināšanu par to, kā uzņēmējdarbības modeļi un materiālu ieguve ir atkarīgi no dabas un bioloģiskās daudzveidības. Politikai ir jārada satvari, kas ļauj uzņēmumiem pieņemt tādu patēriņa un ražošanas modeļus, kas atbalsta bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu un ilgtspējīgu izmantošanu. Bioloģiskajai daudzveidībai nekaitīga pieeja radīs nemateriālo vērtību klientiem, sniedzot jaunas komerciālās iespējas visiem.

Saites

Eiropas zaļais kurss: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/european-green-deal-communication_en.pdf

<https://www.newscientist.com/article/2201697-destruction-of-nature-is-as-big-a-threat-to-humanity-as-climate-change/#ixzz67LcfLAVb>

Vai ir kādi labi piemēri, kam sekot?

Daudzi uzņēmumi jau atzīst savas ietekmes novērtēšanas un izskaidrošanas nozīmīgumu, kā arī savu atkarību no dabas kapitāla un ekosistēmu “pakalpojumiem”. Tie saprot, kā tas var viņiem palīdzēt izvērtēt finanšu riskus un piedāvāt visaptverošu ilgtermiņa rādītāju 21. gadsimtam.

Dažas no priekšrocībām uzņēmumiem ir šādas:

- ✘ uzņēmējdarbības modeļu dzīvotspēja ilgtermiņā;
- ✘ izmaksu ietaupījumi;
- ✘ augstāka izmantošanas efektivitāte;
- ✘ lielāka tirgus daļa;
- ✘ piekļuve jauniem tirgiem, produktiem un pakalpojumiem;
- ✘ prognozējamas un stabilas piegādes ķēdes, kā arī
- ✘ labākas attiecības ar ieinteresētajām personām un klientiem.

Lieli uzņēmumi ir aktīvi iesaistījušies dabā rodamu risinājumu koalīcijā, kas radās 2019. gadā Ņujorkā notikušajā samītā par klimata rīcību.

Eiropas vadošie finanšu pakalpojumu sniedzēji izstrādā metodes, lai novērtētu savu ietekmi portfeļa līmenī. Uzņēmējdarbības un bioloģiskās daudzveidības platforma ietver vairākus gadījumu pētījumus visā Eiropā: https://ec.europa.eu/environment/biodiversity/business/index_en.htm

Ir daudz labu piemēru, kam vides politikas veidotāji var sekot. Mērķtiecīgas saglabāšanas darbības Eiropā bieži ir izrādījušās efektīvas. Piemēram, Ibērijas lūsis ir pārvarējis izzušanas risku (no 52 sugas pārstāvjiem 2002. gadā sasniedzot 327 sugas pārstāvjus 2014. gadā). Turpat Spānijā arī karaliskais ērglis ir atguvies no aptuveni 30 pāriem 20. gs. septiņdesmitajos gados līdz vairāk nekā 300 pāriem 2011. gadā. Abos gadījumos palīdzēja ES LIFE fonds. Kopš 1992. gada ES fonds LIFE visā Eiropā ir piešķīris vairāk nekā 3 miljardus eiro dabas projektiem visā Eiropā

Vairāk piemēru skat. informācijā par *Natura 2000* balvas saņēmējiem:

https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/awards/index_en.htm

Vairāk piemēru par programmu LIFE

<https://ec.europa.eu/environment/life/project/Projects/index.cfm>

Vairāk piemēru par dabā rodamu risinājumu praktisku izmantošanu visā Eiropā skat.

<https://oppla.eu/nbs/case-studies>;

vairāk piemēru no visas pasaules skat. šeit:

<https://nature4climate.org/nbs-case-studies/>

Ko Eiropa dara, lai atrisinātu šo problēmu?

- ✘ Eiropas zaļais kurss rada pamatu vērienīgajai programmai, kas mums ir vajadzīga.
- ✘ Eiropa vada kampaņu, lai nākamgad Ķīnā panāktu vērienīgu vienošanos.
- ✘ Ir pieņemta jauna Eiropas stratēģija bioloģiskās daudzveidības zuduma mazināšanai.
- ✘ ES ir viens no galvenajiem atbalstītājiem un līdzekļu devējiem bioloģiskās daudzveidības aizsardzības projektiem visā pasaulē.

Eiropas centieni apturēt bioloģiskās daudzveidības zudumu virs un zem zemes ietver bioloģiskās daudzveidības stratēģiju 2020. gadam (Mūsu dzīvības garantija, mūsu dabas kapitāls – bioloģiskās daudzveidības stratēģija līdz 2020. gadam), **2017. gada rīcības plānu**, lai uzlabotu tās īstenošanu (Rīcības plāns dabai, cilvēkam un ekonomikai), kā arī ietekmīgus tiesību aktus, piemēram, Putnu direktīvu un Dzīvotņu direktīvu, Ūdens pamatdirektīvu, Jūras stratēģijas pamatdirektīvu, kā arī *Natura 2000* aizsargājamo teritoriju tīklu.

Lai gan līdz šim panākumi bioloģiskās daudzveidības zuduma apturēšanā ir bijuši nelieli, līdz ar jaunas stratēģijas pieņemšanu situācijai vajadzētu mainīties.

Gaidāmā bioloģiskās daudzveidības stratēģija ietvers vērienīgas un reāli izpildāmas saistības. Tās galvenie elementi ir labāka aizsardzība dabai, vērienīgs Dabas atjaunošanas plāns, lai atjaunotu veselīgas ekosistēmas, un veicinošs satvars, kas rada būtiskas pārmaiņas. Mērķis ir sekmēt ekosistēmu un to pakalpojumu integrēšanu visās saimnieciskajās darbībās atbilstoši principam neradīt kaitējumu bioloģiskajai daudzveidībai un klimatam.

Eiropai ir mērķis panākt pasaules līderu vienošanos par vērienīgu globālu bioloģiskās daudzveidības satvaru, lai aizsargātu bioloģisko daudzveidību. Tas būs līdzvērtīgi Parīzē noteiktajam 1,5°mērķim. Šajā Konvencijas par bioloģisko daudzveidību Pušu 15. konferencē tiks pārskatīts progress ceļā uz pašreizējiem bioloģiskās daudzveidības mērķiem, kā arī noteikti augstāki mērķi nākamajiem desmit gadiem.

Kopējo mērķi atbalstīs valstu apņemšanās par to, kā šos mērķus sasniegt, stingrs mehānisms stratēģijas uzraudzībai un pārskatīšanai, kā arī pienācīgas darbības attiecībā uz finansējumu un spēju veidošanu. Vienošanās arī ietvertu vērienīgus un nosakāmus mērķus, lai risinātu bioloģiskās daudzveidības situāciju un ierobežotu bioloģiskās daudzveidības zuduma veicinātājus, kā arī galvenos atbalsta mehānismus, piemēram, finansējumu un labākas zināšanas.

Savā teritorijā Eiropa zaļā kursa ietvaros uzņemas stingras saistības attiecībā uz trijām prioritātēm jaunajā bioloģiskās daudzveidības stratēģijā, tostarp bioloģiskās daudzveidības aizsargāšanu pret turpmāku kaitējumu, kaitējuma novēršanu, kad tas jau ir radies, kā arī nodrošināšanu, ka rūpes par bioloģisko daudzveidību ir viens no galvenajiem elementiem visās pārējās attiecīgajās politikas jomās.

Starptautiski ES ir nozīmīga bioloģiskās daudzveidības aizsardzības un dabas resursu ilgtspējīgas izmantošanas atbalstītāja. Gadā tā velta vairāk nekā 350 miljonus EUR bioloģiskajai daudzveidībai jaunattīstības valstīs, izmantojot programmas, kas ir tieši paredzētas bioloģiskajai daudzveidībai, un programmas bioloģiskās daudzveidības integrēšanai citās jomās. Piemēram, 2018. gadā ES finansēja 66 aizsargājamas teritorijas 27 Subsahāras Āfrikas valstīs.

Eiropai ir ilgstošs mērķis ne vēlāk kā līdz 2030. gadam apturēt pasaules mežu platību zudumu un līdz 2020. gadam samazināt tropu mežu kopējo iznīcināšanu par 50 %. ES brīvās tirdzniecības nolīgumi ietver tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības nodaļas, kurās pausti noteikumi par vides aizsardzību, klimata pārmaiņām, bioloģisko daudzveidību un mežiem, ietverot pienākumu nodrošināt vides nolīgumu, piemēram, Parīzes nolīguma un Konvencijas par bioloģisko daudzveidību efektīvu īstenošanu.

Saites

ES zaļais kurss: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

ES bioloģiskās daudzveidības stratēģija: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52011DC0244>

Natura 2000 tīkls: https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/index_en.htm

ES tiesību akti dabas jomā: https://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/index_en.htm

ES rīcības plāns: https://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/fitness_check/action_plan/communication_en.pdf

Daži no Eiropas attīstības projektiem: https://ec.europa.eu/europeaid/projects-ground_en

Ko es personīgi varu darīt?

- ✖ Runāt par bioloģiskās daudzveidības zudumu.
- ✖ Pievērst uzmanību savam resursu patēriņam.
- ✖ Pievienoties kampaņai, lai iegūtu vairāk informācijas un palīdzētu izplatīt idejas.

Nekrīti panikā – rīkojies! Ja sāksi ar pašu vienkāršāko, būs vieglāk pāriet uz vērienīgāku rīcību. Sāc darboties, apspriežot šos jautājumus ar ģimeni un draugiem. Pievērs tiem uzmanību darbā un skolā. Pētnieki ir apliecinājuši, ka nozīmīgu sociālo pārmaiņu radīšanai vajag tikai nelielu skaitu apņēmīgu un miermīlīgu indivīdu – reizēm pietiek vien ar 3,5 procentiem!

Izdari spiedienu uz politikas veidotājiem – vēstulēm un e-pastiem var būt liela ietekme.

Iespēju ir daudz. Sāc rīkoties, padomājot par savu oglekļa dioksīda pēdu un to, kā to samazināt, – siltinot savu māju, pārdomājot izmantoto energoapgādi un dodot priekšroku ilgtspējīgiem transporta veidiem. Padomā par to, kādu apģērbu iegādājies, kas no tā tev patiešām ir vajadzīgs un vai tam jābūt jaunam. Padomā par savām brīvdienām – varbūt labāk tās ir pavadīt vienā vietā, nevis apmeklēt daudzās. Un padomā par savu naudu – vai banka izmanto tavus ieguldījumus atbildīgi vides ziņā?

Meklē produktus un pakalpojumus, kam piešķirts ES ekomarķējums. Tas ir ekoloģiskas izcilības marķējums, ko piešķir produktiem un pakalpojumiem, kas atbilst augstiem vides standartiem visā to aprites cikla laikā.

Pērkot pārtiku, centies dot priekšroku vietējiem un sezonas produktiem. Tas tev ļaus samazināt slēptās CO2 emisijas, ko rada transports un glabāšana. Un, ja tev ir iespēja, iegādājies organiskus produktus. Organiska pārtika satur mazāk pesticīdu, tā parasti ir svaigāka, jo ir iegūta vietēji, un mazāk kaitē videi, jo organiskās saimniecības pēc sava rakstura ir ilgtspējīgākas. Pamēģini arī ēst mazāk gaļas. Sabalansēta diēta videi ir daudz nekaitīgāka.

Padomā par saviem patēriņa ieradumiem. Lielāko daļu bioloģiskās daudzveidības zuduma izraisa mūsu pieprasījums pēc neapstrādātiem resursiem, piemēram, koksnes un tekstilizstrādājumiem. Vai tu esi daļa no problēmas? Ja atceries par četriem "R" – *refuse, reduce, repair, recycle* (atteikties, samazināt, remontēt, pārstrādāt) – un rīkojies saskaņā ar tiem, tu jau palīdzi novērst bioloģiskās daudzveidības zudumu.

Saites

https://ec.europa.eu/clima/citizens/tips_en

https://ec.europa.eu/environment/nature/info/pubs/docs/brochures/biodiversity_tips/en.pdf

Paredzēta ANO Vides programmas kampaņa par ilgtspējīgu dzīvesveidu:

<https://medium.com/disruptive-design/introducing-the-anatomy-of-action-a-unep-x-unschool-collaboration-to-activate-sustainable-986f2ec847e0>

